

Αθανασίου Στ. Δεβελάσκα

Κλασικού Φιλολόγου Α.Π.Θ.

Q. Horatii Flacci

Κ. Ορατίου Φλάκκου

CARMINA

ΩΔΕΣ

LIBER PRIMUS: I-XXXVIII
LIBER SECUNDUS: I-XX

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ: 1-38
ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: 1-20

cum adnotationibus
et Graeca interpretatione

- Εισαγωγή, κείμενο, μετάφραση
- Τίτλοι ωδών, περιλήψεις
- Σχόλια: γραμματικά, συντακτικά, ερμηνευτικά
- Πλήρες λεξιλόγιο και των 58 ωδών
- Μέτρα όλων των ωδών

ISBN 978-960-456-482-8

© Copyright: Αθ. Δεβελάσκας, Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Θεσσαλονίκη, Μάιος 2017

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία

Εκτύπωση

Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & ΣΙΑ Ι.Κ.Ε.

18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας

Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα

Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι αλήθεια ότι το πιο φιλοσοφημένο, για μερικούς μάλιστα και το πιο άρτιο λογοτεχνικά έργο του Ορατίου είναι οι “Επιστολές”, αλλά γεγονός αναμφισβήτητο είναι επίσης ότι οι “Ωδές” και ως προς τη μορφή τους και ως προς την ουσία της ύλης είναι το πιο περίτεχνο και σεμνό έργο του. Στις “Ωδές” η ποιητική ύλη, και εκείνη που είναι παρμένη από τον θησαυρό των αρχαίων Ελλήνων και εκείνη που είναι εύρημα του ίδιου του ποιητή, έχει επίσης διαλεχτεί και προσαρμοστεί μέσα στον δικό του κόσμο.

Η φιλία, ο έρωτας, η ανιδιοτέλεια, το κρασί και τα φυσικά θέλητρα, τα αδιάφορα ήθη των προγόνων, οι ύμνοι στους θεούς και τα εγκώμια στους μεγάλους άνδρες της εποχής του, όλα αυτά με κομψότητα ενδυναμωμένα από φιλοσοφικές και ηθικές ιδέες αποτελούν κατά κύριο λόγο τα θέματα των “Ωδών”.

Στόχος του παρόντος βιβλίου, που προορίζεται κυρίως για φοιτητές των Φιλοσοφικών Σχολών και τους καθηγητές Φιλολογίας, είναι να προσφέρει ένα εύχρηστο εγχειρίδιο και ένα αξιόπιστο βοήθημα για τη μελέτη και την κατανόηση ενός έργου που θαύμασαν οι αιώνες. Ελπίζω το βιβλίο αυτό να αποδειχτεί επιπλέον χρήσιμο σε κάθε Έλληνα μελετητή του κορυφαίου Ρωμαίου λυρικού ποιητή, Ορατίου, καθώς και σε ένα πλατύτερο αναγνωστικό κοινό, που ενδιαφέρεται να γνωρίσει από την κλασική λογοτεχνία ένα έργο γραμμένο εδώ και πάνω από δύο χιλιάδες χρόνια στην Ιταλία, που έγινε πρόδρομο της ευρωπαϊκής ποίησης και πότισε τις ρίζες της παιδείας της.

Με τέλεια την επίγνωση ότι ποτέ καμία μετάφραση δε μπορεί να αποδώσει την ψυχή, το βάθος και γενικά την προσωπικότητα του πρωτοτύπου, προσπάθησα να δώσω μια μετάφραση που θα είναι απολύτως πιστή στο λατινικό κείμενο σε όσο γίνεται εύρυθμο και κατανοητό λόγο, να επεξηγήσω όλες τις άγνωστες λέξεις του και να παραθέσω περιλήψεις, τίτλους και ερμηνευτικά σχόλια για την κατανόηση κάθε ωδής.

Άνω Πορόια, άνοιξη 2017
Δεβελάσκας Αθανάσιος
κλασικός φιλόλογος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο ποιητής και το έργο του	13
Η ποίηση του Οράτιου	15
Λατινική μετρική	17
Τα μέτρα στη λυρική ποίηση	21
Στροφικά είδη στις ωδές του Οράτιου	24
Η διάρθρωση του πρώτου βιβλίου	26
Η διάρθρωση του δεύτερου βιβλίου	27
Συντομογραφίες	29

BIBAIΟ ΠΡΩΤΟ (Liber primus, Carmina XXXVIII)

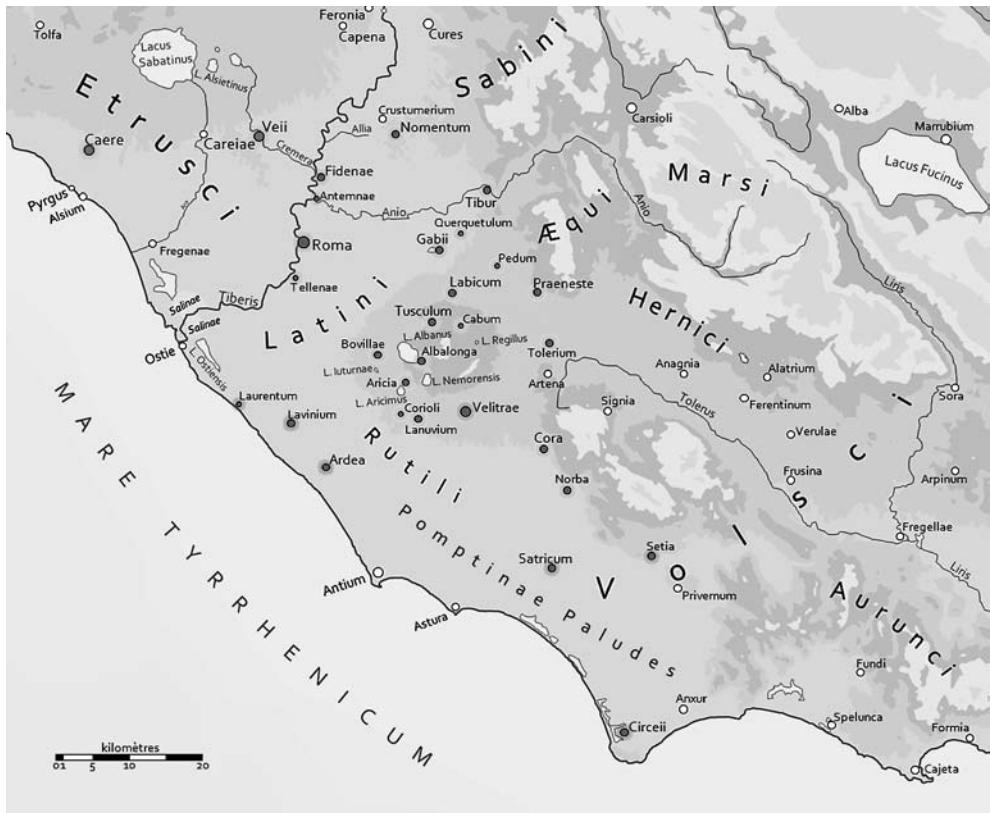
Ωδή I: Προοίμιο (Ad Maecenatem)	32
Ωδή II: Παιάνας στους θεούς	38
Ωδή III: Κατευόδιο στον ποιητή Βιργίλιο (Ad navem, qua vehebatur Virgilius Athenas proficiscens)	46
Ωδή IV: Άνοιξη	52
Ωδή V: Της Πύρρας τα καμώματα	56
Ωδή VI: Απόλεμη λύρα	60
Ωδή VII: Παραίνεση στον Λεύκιο Πλάγκο	64
Ωδή VIII: Ολέθρια σχέση	68
Ωδή IX: Χειμώνας	72
Ωδή X: Ύμνος στον Ερμή (Ad Mercurium)	76
Ωδή XI: “Να χαιρέσαι το σήμερα, ξέχνα το αύριο” (Carpe diem)	80
Ωδή XII: Εγκώμιο θεών, ηρώων και ενδόξων ανδρών της Ρώμης	82
Ωδή XIII: Ζήλεια για τη Λυδία	90
Ωδή XIV: Το σκάφος της πολιτείας	94
Ωδή XV: Η προφητεία του Νηρέα	98

Ωδή XVI: Ανθρώπινη οργή (de ira humana)	104
Ωδή XVII: Πρόσκληση σε γεύμα (invocatio ad cenam)	108
Ωδή XVIII: “Οίνου εγκώμιον”	112
Ωδή XVIII: Ξαφνικός έρωτας	116
Ωδή XX: Πρόσκληση Μαικήνα σε συμπόσιο	120
Ωδή XXI: Ύμνος στην Άρτεμη και τον Απόλλωνα	124
Ωδή XXII: Η ιστορία με τον λύκο	128
Ωδή XXIII: Οι φόβοι της Χλόης	132
Ωδή XXIII: Παραμυθητικός λόγος	134
Ωδή XXV: Ακατάδεκτη Λυδία	138
Ωδή XXVI: Φίλος των Μουσών	142
Ωδή XXVII: Έλεγχος συμποτών	146
Ωδή XXVIII: Ικεσία άταφου ναυαγού	150
Ωδή XXVIII: Μεταστροφή φιλοσόφου	158
Ωδή XXX: Πρόσκληση Αφροδίτης	162
Ωδή XXXI: Ύμνος στον Απόλλωνα τον Κιθαρωδό	164
Ωδή XXXII: Ύμνος στη λύρα	168
Ωδή XXXIII: Ερωτικά τρίγωνα	172
Ωδή XXXIII: Ομολογία πίστης	176
Ωδή XXXV: Ύμνος στην τύχη	180
Ωδή XXXVI: Επιστροφή ξενιτεμένου φίλου	188
Ωδή XXXVII: Επινίκιο συμπόσιο	192
Ωδή XXXVIII: “Απλότητος έπαινος”	198

BIBΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ (Liber secundus, Carmina XX)

Ωδή I: Η ιστορία του Πολλίωνα	202
Ωδή II: Αληθινός πλούτος	208
Ωδή III: Υπόμνηση θανάτου	214
Ωδή IV: Εραστής θεραπεινίδος (Ancillariolus)	218

Ωδή V: Άγουρη Λαλάγη	222
Ωδή VI: “Φυσικός” έρωτας	226
Ωδή VII: Επιστροφή φίλου	230
Ωδή VIII: Άπιστη εταίρα	236
Ωδή IX: Έκκληση για αυτοσυγκράτηση	240
Ωδή X: Να ζεις σωστά (recte vivere)	244
Ωδή XI: Ευχάριστη ευωχία	248
Ωδή XII: Άρνηση	252
Ωδή XIII: Υποχθόνιο ταξίδι	256
Ωδή XIV: “Τά πάντα ρει”	262
Ωδή XV: Απαίσια προφητεία	266
Ωδή XVI: Αταραξία (otium)	270
Ωδή XVII: Αληθινή φιλία	276
Ωδή XVIII: Πολυτέλειας ψόγος	282
Ωδή XVIII: Βάκχου επιφάνεια	288
Ωδή XX: Μεταμόρφωση	294
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	 299
 ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	 301

Χάρτης του αρχαίου Λατίου και των γειτονικών λαών.

Homines dum docent discunt

Seneca

Οι άνθρωποι, ενώ διδάσκουν, μαθαίνουν

Σενέκας

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ο Κόιντος Οράτιος Φλάκκος (Quintus Horatius Flaccus) γεννήθηκε στη Βενουσία της Απουλίας στην Κάτω Ιταλία το 65 π.Χ. (689 από κτίσεως Ρώμης). Ο πατέρας του ήταν απελεύθερος (libertinus) και ζούσε με τα εισοδήματά του από ένα μικρό γεωργικό κτήμα. Για τη μητέρα του δε γίνεται λόγος και είναι πιθανό να πέθανε όταν ο Οράτιος ήταν πολύ μικρός. Τα παιδικά του χρόνια ο Οράτιος τα έζησε μέσα στο επιβλητικό φυσικό περιβάλλον της μικρής γενέτειράς του, απολαμβάνοντας τα αγαθά και την άνεση της αγροτικής ζωής.

Μετά πήγε με τον πατέρα του στη Ρώμη, όπου παρακολούθησε μαθήματα από διαπρεπείς δασκάλους, όπως ο περίφημος γραμματικός Ορβίλιος. Ο πατέρας του, για να αντιμετωπίσει τα έξοδα της εγκατάστασής τους στη Ρώμη έγινε **coactor auctionum**, δηλ. εισπράκτορας χρημάτων από τις δημοπρασίες, και αφοσιώθηκε ολόψυχα στην πνευματική και ηθική μόρφωση του γιου του, που για χάρη του εγκατέλειψε τη Βενουσία και το αγαπημένο του αγρόκτημα. Γι' αυτό ο ποιητής με βαθιά ευγνωμοσύνη αναφέρει στα ποιήματά του (Σατιρ. Ι, 6,71 κ.ε.) την αυταπάρνηση και τις θυσίες του πατέρα του, και με πολλή περηφάνια μνημονεύει το όνομά του, σε πείσμα εκείνων που τον κατηγορήσαν για την ταπεινή καταγωγή του.

Γύρω στο 46 π.Χ. ο Οράτιος ήρθε στην Αθήνα για να παρακολουθήσει μαθήματα ρητορικής και φιλοσοφίας στις σχολές των διαδόχων του Ισοκράτη και του Πλάτωνα. Τις σπουδές στην Αθήνα τις διέκοψαν σοβαρά πολιτικά γεγονότα στη Ρώμη. Μετά τη δολοφονία του Καίσαρα (Μάρτιος του 44 π.Χ.) νέος εμφύλιος πόλεμος ξέσπασε ανάμεσα στους διαδόχους και τους δολοφόνους του. Ο Βρούτος και ο Κάσσιος κατέλαβαν τη Μακεδονία, την υπόλοιπη Ελλάδα και την Ασία. Ο Οράτιος παρασυρμένος από ενθουσιασμό κατατάχθηκε μαζί με άλλους συσπουδαστές του στον στρατό του Βρούτου, και μάλιστα με τον βαθμό του χιλίαρχου.

Τον Νοέμβριο του 42 μ.Χ. έγινε η μάχη στους Φιλίππους, όπου οι δημοκρατικοί νικήθηκαν και τράπηκαν σε φυγή. Ο Οράτιος δε διστάζει να ομολογήσει (βιβλίο ΙΙ, ωδή 7^η, Στίχ. 9-12) ότι εγκατέλειψε την ασπίδα του στο πεδίο της μάχης. Μετά την ήττα αυτή η θέση του Οράτιου έγινε πολύ δύσκολη. Ο Οκταβιανός δήμευσε τη μικρή πατρική του περιουσία και τη διένειμε μαζί με άλλες στους παλαιμάχους στρατιώτες (veteranos).

Στη Ρώμη ο Οράτιος επέστρεψε όταν, το 41 π.Χ. ο Οκταβιανός έδωσε γενική αμνηστία στους αντιπάλους του. Εκεί διορίστηκε οικονομικός υπάλληλος για να εξασφαλίσει τα απαραίτητα για τη ζωή. Τις ελεύθερες ώρες του τις αφιέρωσε στην ποίηση. Πολύ σύντομα έγινε στενός φίλος με τους ονομαστούς ποιητές Βιργίλιο και Βά-

ριο, οι οποίοι τον έφεραν σε επαφή με τον Μαικήνα, τον πιστό σύμβουλο του Οκταβιανού και ένθερμο προστάτη των ανθρώπων των γραμμάτων.

Η απλή αρχικά γνωριμία του με τον Μαικήνα εξελίχθηκε αργότερα σε τόσο στενή οικειότητα και φιλία, ώστε ο Μαικήνας του δώρισε τη Σαβινική έπαυλη, που βρισκόταν λίγα χιλιόμετρα έξω από τη Ρώμη. Τα θέλγητρα αυτής της έπαυλης ο ποιητής τα εξυμνεί συχνά στα ποιήματά του, επειδή εκεί βρήκε ό,τι ακριβώς ήθελε: άνεση, χαρά, πηγές έμπνευσης αλλά και αξιόλογες προσόδους.

Η ποιητική του ικανότητα, οι εξάιρετες κοινωνικές αρετές του και ο φιλικός δεσμός του με τον Μαικήνα τον βοήθησαν να μπει στους αριστοκρατικούς κύκλους της ρωμαϊκής κοινωνίας. Οι πιο διαπρεπείς, ιδίως στα γράμματα, άντρες της εποχής εκείνης ήταν φίλοι του και δείγματα της εκτίμησης και της φιλίας του προς αυτούς αποτελούν οι ωδές που τους απευθύνει.

Αξιωματιμώδης είναι η αφοσίωση και η αγάπη του προς τον Οκταβιανό Αύγουστο αν και στο παρελθόν είχε πολεμήσει μαζί με τους δημοκρατικούς Βρούτο και Κάσιο εναντίον του προκατόχου του (Καίσαρα).

Ο Οράτιος πέθανε από ξαφνικό θάνατο στις 27 Νοεμβρίου του έτους 8 π.Χ. σε ηλικία 57 ετών και ενταφιάστηκε στον Ησκύλινο λόφο, κοντά στον τάφο του μεγάλου φίλου του και προστάτη του Μαικήνα, που είχε πεθάνει λίγες μέρες νωρίτερα.

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΑΤΙΟΥ

Ο Οράτιος έγραψε **λυρικά** και **σατιρικά** ποιήματα

A. ΛΥΡΙΚΑ

1) ΟΙ ΩΔΕΣ (*Carmina*) σε 4 βιβλία.

Αποτελούν το καλύτερο από κάθε άποψη μέρος του ποιητικού του έργου. Η φιλία, ο έρωτας, οι έριδες, τα συμπόσια, η πολιτεία αποτελούν τους πόλους, γύρω από τους οποίους στρέφεται η θαυμαστή έμπνευσή του. Το περιεχόμενο των ωδών και η τεχνική μορφή τους συνδυάζουν την κομψότητα και τη χαριτολογία. Αν και μιμείται τους Έλληνες λυρικούς, τον Αρχίλοχο, τη Σαπφώ και τον Αλκαίο, κατορθώνει να μην τους αντιγράψει. Παρουσιάζει πρωτοτυπία και ανεξαρτησία.

Τα πρώτα τρία βιβλία των Ωδών γράφτηκαν με αργό ρυθμό σε διάστημα μεγαλύτερο από δέκα χρόνια. Αντανακλούν πολιτικά γεγονότα του 33-23 π.Χ. Κάποιο συγκεκριμένο βίωμα γίνεται η αφορμή να γραφεί μια ωδή. Μόνιμα χαρακτηριστικά του είναι η λιτή και πυκνή διατύπωση και πολλές φορές κάποιος ειρωνικός ή ένας εύθυμος τόνος που μετριάξει την αυστηρή σοβαρότητα. Ποικίλες ευκαιρίες για έμπνευση του δίνονται από διάφορες ανθρώπινες καταστάσεις και προσωπικές συγκινήσεις της καθημερινής ζωής. Σε κάποιες ωδές ο Οράτιος τοποθετείται στα μεγάλα ηθικά ή θρησκευτικά θέματα της εποχής του, από καμία όμως σχεδόν ωδή δε λείπει ο συμβουλευτικός χαρακτήρας. Ο Οράτιος τιτλοφορεί τα νέα του ποιήματα **Carmina**. Η χρονολόγηση της συλλογής του τέταρτου βιβλίου τοποθετείται υποθετικά ανάμεσα στο 17 και το 13 π.Χ. Η χρονική απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στα τρία πρώτα βιβλία και στο τέταρτο επιβεβαιώνεται από αρκετές γλωσσικές και μετρικές διαφορές τους.

2) ΟΙ ΕΠΩΔΟΙ (*Epodi*: 17 ποιήματα σε 1 βιβλίο).

Είναι ποιήματα σκωπτικά, με πολλή ειρωνεία και με σκηνές από την καθημερινή ζωή, κατ' απομίμηση του πρώτου Έλληνα ιαμβικού ποιητή Αρχίλοχου του Πάριου (7^{ος} αι. π.Χ.). Τις Επωδούς ο ίδιος τις ονόμασε **Iambi** διατηρώντας το ελληνικό όνομα του είδους, ενώ η ονομασία **επωδοί** είναι μεταγενέστερη· προήλθε από τη μετρική μορφή των δέκα πρώτων ποιημάτων της συλλογής που παρουσιάζουν εναλλαγή ιαμβικού τρίμετρου με ιαμβικό δίμετρο, ώστε να δημιουργείται η εντύπωση “επωδού”ⁱ.

Τα ποιήματα αυτά γράφτηκαν από τον Οράτιο τα χρόνια που γύρισε από την Ελλάδα ηττημένος και αμνηστευμένος δημοκρατικός (40-30 π.Χ.).

i. Από το ἐπάδομαι (γαλλ. **refrain**).

3) Ο ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΟΣ ΥΜΝΟΣ (*carmen saeculāre*).

Τον έγραψε με εντολή του Αυγούστου για να ψαλεί από χορό αγοριών και κοριτσιών υψηλής καταγωγής στη γιορτή των Σαικουλαρίων το 17 π.Χ. (τελούνταν κάθε 100 χρόνια σε ανάμνηση της κτίσεως της πόλης της Ρώμης). Η ωδή είναι γραμμένη στη σαπφική στροφή.

Β. ΣΑΤΙΡΙΚΑ (Γραμμένα σε Δακτυλικό εξάμετρο)

1) ΟΙ ΣΑΤΙΡΕΣ (*Satirae* ή *Sermōnes*) σε 2 βιβλία.

Ο ποιητής περιπαίζει και καυτηριάζει με λεπτά αστεία τις ηθικές ελλείψεις της κοινωνίας, χωρίς να θίγει ορισμένα πρόσωπα, μιμούμενος τη μέση κωμωδία των αρχαίων Ελλήνων. Οι Σάτιρες αποτελούν το πρώτο ποιητικό του έργο (35-30 π.Χ).

2) ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ (*epistōlae*) σε 2 βιβλία.

Έχουν κι αυτές σατιρικό περιεχόμενο, αλλ' απευθύνονται σε ορισμένα πρόσωπα, όπως συμβαίνει και με την αρχαία αττική κωμωδία.

3) Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ή ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤΟΥΣ ΠΕΙΣΩΝΕΣ (*Ars poëtica aut epistola ad Pisones*).

Απευθύνεται στα παιδιά του Λεύκιου Καλπούρνιου Πείσωνα και περιέχει αξιόλογες παρατηρήσεις για την ποίηση γενικά.

Με τα παραπάνω ποιήματά του, ιδίως με τις ωδές του, ο Οράτιος αναδείχτηκε ένας από τους δοκιμότερους Ρωμαίους ποιητές. Στον κύκλο, ιδίως, των λυρικών ποιητών της Ρώμης κατέχει την πρώτη θέση. Αυτός πρώτος μιμήθηκε τα υπέροχα λυρικά δημιουργήματα του αρχαίου ελληνικού πνεύματος και προτρέπει και τους άλλους να τα μιμηθούν. Στην επιστολή του προς τους Πείσωνες (στιχ. 268) γράφει: «**vos exemplaria Graeca / nocturna versate manu, versate diurna**» (= σεις να ξεφυλλίζετε τα ελληνικά συγγράμματα νύχτα και ημέρα).

Q. HORATII FLACCI

CARMINA

LIBER PRIMUS

Κ. ΟΡΑΤΙΟΥ ΦΛΑΚΚΟΥ

ΩΔΕΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

I.

LIBER PRIMUS

- Maecenas atavis edite regibus,
o et praesidium et dulce decus meum,
sunt quos curriculo pulverem Olympicum
collegisse iuvat metaque fervidis
- 5 evitata rotis palmaque nobilis
terrarum dominos evehit ad deos;
hunc, si mobilium turba Quiritium
certat tergeminis tollere honoribus;
- 10 illum, si proprio condidit horreo
quidquid de Libycis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
agros Attalicis condicionibus
- 15 numquam demoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icaris fluctibus Africum
mercator metuens otium et oppidi
- 20 laudat rura sui; mox reficit rates
quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici
nec partem solido demere de die
- 25 spernit, nunc viridi membra sub arbuto
stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra iuvant et lituo tubae
permixtus sonitus bellaque matribus
- 30 detestata. Manet sub Iove frigido
venator tenerae coniugis inmemor,
seu visa est catulis cerva fidelibus,
seu rupit teretes Marsus aper plagas.

Μαικήνα, καταγόμενε από βασιλικούς προγόνους,
προστασία μου και γλυκό μου κόσμημα¹ υπάρχουν
κάποιοι τους οποίους ευχαριστεί το ότι έχουν μαζέψει
Ολυμπιακή σκόνη στις αρματοδρομίες και ότι ξέφυγαν

5 τη στήλη με πυρωμένες ρόδες και ο ευγενικός
φοίνικας ψηλά τους οδηγεί προς τους θεούς, τους
κυρίαρχους της γης· αυτόν (τον ευχαριστεί) αν το πλήθος
των άστατων Ρωμαίων, αγωνίζεται να τον ανεβάσει

10 στα τριπλά αξιώματα, εκείνον όμως, αν αποθήκευσε στις
δικές του αποθήκες οτιδήποτε μαζεύεται από τα Λιβυκά
αλώνια. Αυτόν που χαίρεται να καλλιεργεί τα πατρικά
χωράφια με την αξίνα, ποτέ δε θα μπορέσεις με Αταλικές

15 προτάσεις να τον μεταπείσεις, να διασχίσει ως δειλός ναύτης
το Μυρτώο πέλαγος με Κυπριακό καράβι. Ο έμπορος επειδή
φοβάται τον Λίβα που παλεύει με τα Ικάρια κύματα,
παινεύει την ησυχία και τα χωράφια της πόλης του²

20 μετά από λίγο όμως επισκευάζει τα τσακισμένα πλοία
ασυνήθιστος να υπομένει τη φτώχεια. Είναι (άλλος)
που ούτε τα ποτήρια του παλιού Μασσικού κρασιού
περιφρονεί ούτε να ξεκόβει ένα κομμάτι από τη μέρα του,

άλλοτε ξαπλωμένος κάτω από τη θαλερή κουμαριά, άλλοτε
κοντά σε ήρεμη πηγή ιερού νερού. Πολλούς ευχαριστεί
το στρατόπεδο και ο ήχος της σάλπιγγας (των πεζών) που
σμίγει με το κέρας³ και οι μισητοί πόλεμοι από τις μάνες.

25 Ο κυνηγός ξενυχτά κάτω από τον παγερό ουρανό
ξεχνώντας την τρυφερή συμβία του, είτε είδαν
τα πιστά σκυλιά κάποιο ελάφι, είτε κάποιος
Μαρσικός κάπρος έσκισε τα καλοπλεγμένα δίχτυα.

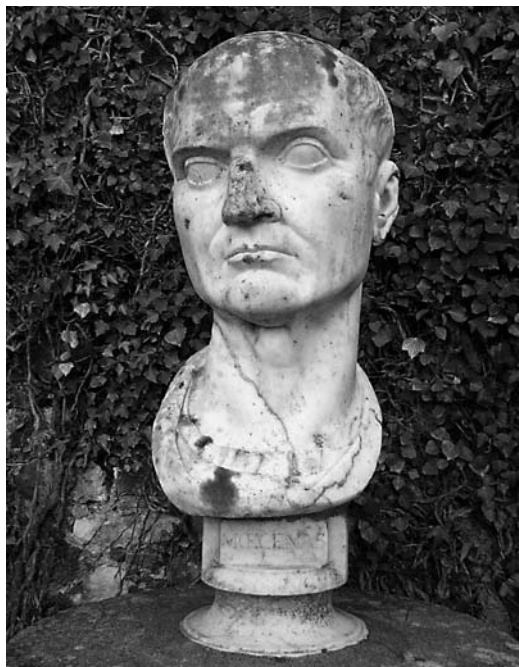
i. κέρας (η σάλπιγγα των ιππέων, καμπυλωτή με οξύ ήχο).

30 Me doctarum hederæ præmia frontium
dis miscent superis, me gelidum nemus
Nympharumque leves cum Satyris chori
secernunt populo, si neque tibias

Euterpe cohibet nec Polyhymnia
Lesbom refugit tendere barbiton.
35 Quodsi me lyricis vatibus inseres,
sublimi feriam sidera vertice.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ωδή αυτή απευθύνεται στον μεγάλο του προστάτη, τον Μαικήνα. Ο ποιητής, απαριθμώντας τις κλίσεις των ανθρώπων και τις επιθυμίες τους από τις οποίες δύσκολα απομακρύνονται, εκφράζει τέλος την επιθυμία του να αποκτήσει τον τίτλο του λυρικού ποιητή.

Προτομή
του Μαικήνα
στο Coole Park,
Galway, Ιρλανδία.

30 Εμένα ο κισσός,ⁱ βραβείο στων ποιητών τα μέτωπα με
ενώνει με τους ουράνιους θεούς, εμένα το δροσερό
άλσος και οι ανάλαφροι χοροί των Νυμφών με τους Σατύρους
με ξεχωρίζουν από τον λαό, αν ούτε η Ευτέρπη τους

35 αυλούς εμποδίζει, ούτε η Πολύμνια αποφεύγει
να κουρδίζει τη Λεσβιακή λύρα. Αν όμως με
κατατάξεις στους λυρικούς ποιητές, με υψωμένο
στον αέρα το κεφάλι θα αγγίξω τα άστρα.

ΣΧΟΛΙΑ (Λεξιλογικά-Συντακτικά-Ερμηνευτικά)

Στίχοι 1-10

Maecēnas-ātis (α.): Ο Μαικήνας (περ. 70-8 π.Χ.) ήταν Ρωμαίος ιππέας (**eques**) ευνοούμενος του Αυγούστου και ο σπουδαιότερος σύμβουλός του· έγινε γνωστός ως προστάτης ενός λογοτεχνικού κύκλου της εποχής, **atavis**: αφαιρ. της καταγωγής, **atāvus-i** = πρόγονος, **edite**: μτχ. πρκμ. του **ēdo-dīdi-ditum**, **ēre**³ = γεννώ, **dulcis-is-e** = γλυκός, ηδύς, **dēcus-ōris** (ουδ.) = κόσμημα.

sunt quos (= **nonnullos**), **praesidium-ii** = φρουρά, προστασία, **curriculum-i** = στάδιο, άρμα (**curriculo**: αφαιρ. οργανική = με το άρμα, ή αφαιρ. τοπική = στο στάδιο), **pulvis, ēris** (α.) = σκόνη.

Η αναφορά στις αρματοδρομίες της Ολυμπίας φανερώνει ελληνική επίδραση. **juvoti-tum** (**juvātum**) **-are**¹ = αρέσω, ευχαριστώ.

[**hunc** → επιμερισμός (= τον έναν) αντικ. του **juvat**, όπως και το **illum**, (στιχ. 9)], **colligo-egi-ectum-ēre**³ = συλλέγω, αθροίζω, **meta-ae** = η νύσσα (στήλη στις στροφές του ιππόδρομου), **palma-ae** = ο φοίνικας (δέντρο), **evito**¹ (**ex+vito**) = αποφεύγω, εκφεύγω, **fervidus-a-um** = ζεστός, **rota-ae** = τροχός, ρόδα, κύκλος, **nobilis-is-e** = ευγενής, ένδοξος, **eveho-xi-ctum-ēre**³ = ανεβάζω, ανυψώνω, **mobilis-is-e** = ασταθής, ευμετάβλητος, **turba-ae** = πλήθος, **Quiris-ītis** (α.) = Κυρίτης, Ρωμαίος πολίτης, **tergemīnusⁱⁱ-a-um** = τριπλός, τρίδυμος, **honus-oris** ή **honor-oris** (α.) = τιμή, αξίωμα.

tergemini honores λέγονται: το αξίωμα του αγορανόμου (**aedilis**), του πραιτόρα

i. κισσός: ο πληθυντ. είναι ποιητικός αντί ενικού.

ii. **tergeminis**: ποιητική χρήση αντί **trigeminis** honoribus.

(**praetor**) και του υπάτου (**consul**), **certo**¹ = αγωνίζομαι, **tollo-sustūli-sublātum-ēre**³ = σηκώνω, υψώνω.

illum (iuvat), **proprius-a-um** = ίδιος, ατομικός, **condo-dīdi-dītum-ēre**³ = κτίζω, κρύβω, **αποθηκέυω** (εδώ), **horrēum, i** = αποθήκη, ο σιτοβολώννας, **ārēa-ae** = οικόπεδο, αλώνι. **Libycae areae**: επειδή οι επαρχίες της Λιβύης, της Σικελίας και της Σαρδηνίας προμήθευαν με σιτάρι τη Ρώμη, **verro-verri-versum-ēre**³ = σαρώνω.

Στίχοι 11-22

findo-fidi-fissum-ēre³ = σχίζω, σκάβω, οργώνω, **gaudēo-gavīsus sum-ēre**² (ημι-αποθ.) = χαίρομαι, ευχαριστιέμαι, **sarculum-i** = σκαλιστήρι, αξίνα, **condīcio-ōnis** (conditio) θ. = πρόταση, όρος.

Attalicis condicionibus: δηλ. με προσφορές τόσο πλούσιες, όσο ήταν οι θησαυροί του βασιλιά της Περγάμου Άτταλου του Γ' που το 113 π.Χ. κληροδότησε στη Ρώμη.

demoveas: υποτ. ενεστ. του **demoveo-ōvi-ōtum-ēre**² = μετακινώ, διώχνω, μεταπειθώ. **trabs-bis** (θ.)ⁱ = δοκός, πλοίο (συνεκδ.), **seco-ui-ctum-āre** = διασχίζω, τέμνω (**secet**: υποτ. ενεστ.), **numquam** (επίρρ.) = ουδέποτε, **pāvidus-a-um** = δειλός, **luctor, atus sum, āri**¹ = παλεύω, **mox**: (επίρρ.) = μετά από λίγο, **rēficiō, ēci, ectum, ēre**³ (re-facio) = επιδιορθώνω, επισκευάζω, **rātis-is** (α.) = σχέδια, πλοίο, **quatio-quassi-quassum-ēre**³ = σείω, καταπονώ, σπάζω, **quassas**: μτχ. πρκ. = χαλασμένα, τσακισμένα, **fluctus-ūs** (α.) = κύμα, (μτφ.) = ταραχή, **Africus-ii**ⁱⁱ = ο λίβας, **mercātor-ōris** (α.) = έμπορος, **indocīlis-is-e** = αμαθής, άπειρος, αδιδακτος, **mētūo-ūi-utum-ēre**² = φοβάμαι, **ōtium-ii** = απραγμοσύνη, ησυχία, **oppīdum-i** = πόλη, **laudo**¹ = επαινώ, εγκωμιάζω, **rūr, rūris** (ουδ.) = αγρός, **pati**ⁱⁱⁱ; (**patior-passus sum-pati**³ (αποθετ.) = πάσχω, υποφέρω), **paupĕries-ēi** (ε' κλ., θ.) = φτώχεια, **vētus-ēris** (επίθ. γ' κλ.) = παλιός, **est qui** = κάποιος, **poculum-i** = ποτήρι, **demo-mpsi—mptum-ēre**³ = αφαιρώ, **solidus-a-um** = στερεός, ακέραιος, **sperno-sprevi-etum-ēre**³ = αποχωρίζω, καταφρονώ, αδιαφορώ, **nunc...nunc** = άλλοτε ... άλλοτε, **arbutus-i** = η κουμαριά, **viridis-is-e** = θαλερός, πράσινος, ακμαίος, **sterno-strāvi-strātum-ēre**³ = στρώνω, κείμαι, **sācer-cra-crum** = ιερός, **lenis-is-e** = ήρεμος, μαλακός, **caput-ītis** (ουδ. γ' κλ.) = κεφαλή, πηγή (οι πηγές ήταν αφιερωμένες σε θεότητες), **membrum-i** = μέλος.

i. **Cypria trabs**: επειδή οι Κύπριοι ήταν τολμηροί θαλασσοπόροι και ικανοί έμποροι.

ii. **λίβας** (γαρμπής), Ν.Δ. θυελλώδης, τον χειμώνα, άνεμος.

iii. **pati** = απρμφ. της αναφοράς στο **indocilis**.

Στίχοι 23-36

tuba-ae = πολεμική σάλπιγγα των πεζών (ευθύγραμμη με βαρύ ήχο), **lituus-i** = πολεμική σάλπιγγα των ιππέων (καμπυλωτή με οξύ ήχο, ρύθμιζε την κίνηση του ιππικού), κέρας, **permiscĕo-scūi-stum** κ' **xtum-ĕre**² = αναμειγνύω, **sonitus-ūs** (α., δ' κλ.) = ήχος, **detestor-ātus sum** – **āri**¹ = (αποθετ.) = καταριέμαι, **sub Iove frigido** αντί **sub caelo**, **Iuppiter** εδώ = ουρανός (μετων). Οι Λατίνοι ποιητές συνήθιζαν να χρησιμοποιούν το όνομα ενός θεού αντί της περιοχής, **Marsus aper**: Οι Μάρσοι (ή Μαρσοί) ήταν ιταλική φυλή. Το εθνικό **Marsus** εδώ χρησιμοποιήθηκε αντί του επιθ. **Marsicus**, φαινόμενο συχνό στον Οράτιο, **hedera-ae** = κισσός, ιερό φυτό του Βάκχου, του θεού που εξάπτει τη φαντασία των ποιητών. Ο πληθ. **hederae** είναι ποιητικός αντί ενικού. Οι αρχαίοι ποιητές στεφάνωναν το κεφάλι τους με **hedera** (: κισσό).

maneo-nsi-nsum-ĕre²: μένω, ξενοχτώ, **tener-ra-rum** = τρυφερός, **fidelis-is-e** = πιστός, **immemor, ōris** = επιθ. γ' κλ. = αμνήμων, **conjunx-ūgis** (α.+θ.) = σύζυγος, **catulus-i** = σκυλάκι (κουταβάκι), **cerva-ae** = ελαφίνα, **rumpo-rupi-ruptum-ĕre**³ = σπάζω, **āper-pri** (α, β' κλ.) = κάπρος, **teres-ĕtis** (επιθ. γ' κλ.) = καλοφτιαγμένος, στρογγυλός, **superi** (dii) = οι ουράνιοι θεοί, **plaga-ae** = το δίχτυ, **sive/seu** = είτε, **praemium-ii** = έπαθλο, βραβείο, **frons-ntis** (θ.) = μέτωπο, όψη, **doctarum**: γεν. πληθ. της παθ. μτχ. πρκ. του **dōcĕo-ui-ctum-ĕre**² = διδάσκω, **doctus** = σοφός, **secerno-crevi-etum, ĕre**³ = διακρίνω, ξεχωρίζω, **tibia-ae** = αυλός, **gelidus-a-um** = παγερός, **nĕmus-ōris** (ουδ.) = δρυμός, άλσος, **barbitus-i**ⁱ = η βάρβιτος, είδος λύρας με επτά χορδές, **chōrus-i** = χορός, πλήθος, όχλος, **cohibĕo-ūi-ĭtum-ĕre**² = συνέχω, κρατώ, **refugio-fugi-fugitum-ĕre**³ = αποφεύγω, **insero-ui-rtum-ĕre**³ = συγκαταλέγω, **vātes-is** (α. + θ.) = μάντης, ποιητής (γεν. πληθ. **vatum** κ' **vatium**), **fĕrĭo, ire**⁴ = χτυπώ, πλήττω, **sublimis-is-e** = μετέωρος, **quodsi** = αν όμως = **si**, **vertex-ĭcis** (α., **verto**) = κορυφή, δίνη, κεφαλή, συστροφή, **sĭdus-ĕris** (ουδ.) = άστρο.

METPO

Α' Ασκληπιάδειο.

Στίχος: Ασκληπιάδειος ελάσσων που επαναλαμβάνεται:

´-, ´υυ´,||´υυ´, υύ.

i. η **barbitos** (α.+θ.) κ' **barbiton-i**.

II.

LIBER PRIMUS

Iam satis terris nivis atque dirae
grandinis misit Pater et rubente
dextera sacras iaculatus arces
terrui Urbem,

5 terrui gentis, grave ne rediret
saeculum Pyrrhae nova monstra questae,
omne cum Proteus pecus egit altos
visere montis,

10 piscium et summa genus haesit ulmo,
nota quae sedes fuerat columbis,
et superiecto pavidae natarunt
aequore dammae.

15 Vidimus flavom Tiberim retortis
litore Etrusco violenter undis
ire deiectum monumenta regis
templaque Vestae,

20 Iliae dum se nimium querenti
iactat ultorem, vagus et sinistra
labitur ripa Iove non probante
uxorius amnis.

Audiet civis acuisse ferrum,
quo graves Persae melius perirent,
audiet pugnans vitio parentum
rara iuventus.

Ἦδη αρκετό χιόνι και φοβερό χαλάζι έστειλε
στη γη ο Δίας και, όταν με το κατακόκκινο
δεξί του χέρι ακόντισε τις ιερές ακροπόλεις,
φόβισε την Πόλη,ⁱ

5 τρόμαξε τα έθνη, μήπως ξαναγυρίσει η σκληρή
εποχή της Πύρρας που παραπονιόταν για τα
καινά φαινόμενα, όταν ο Πρωτέας οδήγησε όλο
το κοπάδι να επισκεφθεί τα ψηλά βουνά,

10 και το γένος των ψαριών σκάλωσε πάνω στην κορυφή
της φτελιάς,ⁱⁱ που ήταν κατοικία γνωστή στα
περιστέρια, και τα δειλά ζαρκάδια κολύμπησαν
στα πλημμυρισμένα νερά.

15 Είδαμε τον ξανθό Τίβερη, που από την Ετρουσκική
ακτή στράφηκαν ορμητικά προς τα πίσω τα νερά του,
να ορμά για να γκρεμίσει τα μνημεία του βασιλιά
και τους ναούς της Εστίας,

20 ενώ καυχέται στην Ἰλίαⁱⁱⁱ που πολύ βαρυγκωμούσε,
πως αυτός θα είναι εκδικητής, παρεκτρέπεται και
υπερχειλίζει από την αριστερή όχθη ο γυναικόδουλος
ποταμός, χωρίς τη θέληση του Δία.

Η ολιγάριθμη νεολαία από τα σφάλματα των πατέρων
θα πληροφορηθεί, ότι οι πολίτες ακόνισαν τα ξίφη
με τα οποία θα ήταν προτιμότερο να είχαν καταστραφεί
οι φοβεροί Πέρσες, θα πληροφορηθεί μάχες.

i. Ρώμη.

ii. το караγάτσι, ψηλόκορμο και μακρόβιο δένδρο.

iii. Ιλία ή Ρέα Σύλβια: ήταν η μητέρα του Ρωμύλου και του Ρώμου.

25 Quem vocet divum populus ruentis
imperii rebus? Prece qua fatigent
virgines sanctae minus audientem
carmina Vestam?

30 Cui dabit partis scelus expiandi
Iuppiter? Tandem venias precamur,
nube candentis umeros amictus,
augur Apollo,

sive tu mavis, Erycina ridens,
quam Iocus circum volat et Cupido;
35 sive neglectum genus et nepotes
respicis, auctor,

heu nimis longo satiate ludo,
quem iuvat clamor galeaeque leves,
acer et Marsi peditis cruentum
40 voltus in hostem,

sive mutata iuvenem figura
ales in terris imitaris, almae
filius Maiae, patiens vocari
Caesaris ultor:

45 Serus in caelum redeas diuque
laetus intersis populo Quirini,
neve te nostris vitiis iniquum
ocior aura

tollat; hic magnos potius triumphos,
50 hic ames dici pater atque princeps,
neu sinas Medos equitare inultos
te duce, Caesar.

- 25 Ποιον από τους θεούς να επικαλεστεί ο λαός
για τη σωτηρία του κράτους που καταρρέει; Με ποια
δέηση να εξευμενίσουν οι ιερές Παρθένες την Εστία
που δεν εισακούει πια τις ψαλμωδίες τους;
- 30 Σε ποιον θα αναθέσει ο Δίας το έργο του εξαγνισμού
του εγκλήματος; Επιτέλους έλα, μάντη Απόλλωνα,
σε παρακαλούμε, τυλιγμένος με νεφέλη γύρω
από τους αστραφτερούς ώμους·
- 35 είτε προτιμάς εσύ, γελαστή Ερυκίνη,ⁱ που ολόγυρά
σου πετάνε τα ερωτικά παιχνίδια και ο Πόθος·
είτε εσύ, γενάρχη, ρίχνεις το βλέμμα σου ξανά
στο παραμελημένο γένος και τους απογόνους,
- 40 παραχορτασμένε, αλίμονο, από τον μακροχρόνιο
πόλεμο, που σε ευχαριστεί η κραυγήⁱⁱ και οι λαμπρές
περικεφαλαίες και η άγρια όψη του Μάρσου πεζού
εναντίον του αιμοβόρου εχθρού·
- είτε, φτερωτέ γιε, της σεβαστής Μαίας
με αλλαγμένη μορφή μιμείσαι στη γη
νεανία και ανέχεσαι να σε αποκαλούν
εκδικητή του Καίσαρα·
- 45 είθε να επανέλθεις αργά στον ουρανό και
για πολλά χρόνια να παραμείνεις χαρούμενος
κοντά στον λαό του Κυρίνουⁱⁱⁱ και να μη σε ανυψώσει
γρηγορότερα η αύρα οργισμένο από τα σφάλματά μας.
- 50 Εδώ είναι προτιμότερο να αγαπήσεις τους μεγάλους
θριάμβους, εδώ να ονομάζεσαι πατέρας και πρώτος
και να μην αφήσεις να ιππεύουν ατιμώρητοι οι Μήδοι,
όσο είσαι αρχηγός μας, Καίσαρα.

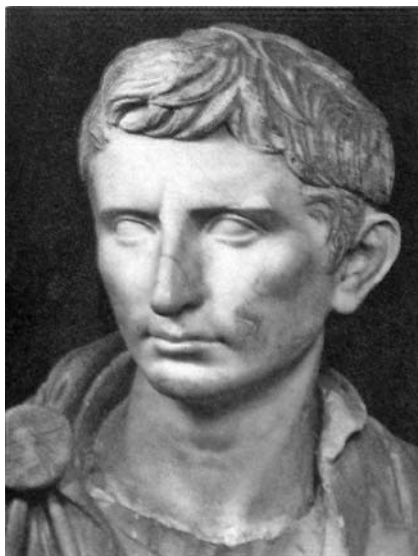
i. Αφροδίτη; μητέρα του Αινεία. Η ονομασία από το βουνό Eryx (Eryx σήμ.) στο Β.Δ. άκρο Σικελίας.

ii. (η πολεμική) κραυγή.

iii. της Ρώμης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η δεύτερη ωδή αρχίζει με μια περιγραφή φοβερών φυσικών καταστροφών που συνέβησαν στη Ρώμη μετά τον φόνο του Ι. Καίσαρα (στιχ. 1-20) και συνεχίζεται με τον ποιητή να επικαλείται τη βοήθεια των θεών Απόλλωνα, Αφροδίτης, Άρη και **Ερμή** τον οποίο ταυτίζει με τον **Οκταβιανό**, για να απαλλάξουν την πόλη από το Καισαρικό άγος και τους εμφύλιους σπαραγμούς εξαιτίας των οποίων απειλούνταν νέος κατακλυσμός από τον Δία και τον Τίβερη ποταμό.

Προτομή του Οκταβιανού, 30 π.Χ.

ΣΧΟΛΙΑ (Λεξολογικά-Συντακτικά-Ερμηνευτικά)

Στίχοι 1-20

satis-satius (επίρρ. χωρίς υπερθ.) = αρκετά – καλύτερα, **nix-nivis** (θ.) = χιόνι (γεν. πληθ. **nivium**), **dirus-a-um** = δεινός, απαίσιος, **grando-inis** (θ.) = χαλάζι, **rubeo-rubui-ēre**² = είμαι ερυθρός, **jaculor-atūs sum-āri**¹ = ακοντίζω, ρίχνω, **arx-arcis** (θ.) = ακρόπολη, **sacras ... arcēs**: εννοεί το Καπιτώλιο με τις δύο κορφές του. Εκεί κτίστηκε ο ναός του Δία και θα ήταν ιδιαίτερα κακός οιωνός, αν ο Δίας κεραυνοβόλούσε τον ίδιο τον ναό του. Το **urbem** αναφέρεται στη Ρώμη, ενώ το **gentis** στα έθνη, δηλ. στις ρωμαϊκές επαρχίες και τους υπόλοιπους λαούς του

κόσμου, **terreo-ui-utum-ēre**² = τρομάζω, εκπλήσσω, **saeculum-i** = αιώνας, **redeo-ii(ivi)-itum-ire**⁴ = επιστρέφω, επανέρχομαι, **Pyrrae**: η Πύρρα, κόρη του Επιμηθέα και της Πανδώρας και ο άντρας της Δευκαλίων, γιος του Προμηθέα, ήταν οι μόνοι που σώθηκαν από τον κατακλυσμό κλεισμένοι σε μια κιβωτό, όπως τους συμβούλεψε ο Προμηθέας, **monstrum-i** = φαινόμενο, **nova monstra** = σημεία και τέρατα, περίεργα φαινόμενα **pecus-oris** (ουδ.) = κτήνος, θηρίο, **viso-si-sum-ēre**³ = παρατηρώ, επισκέπτομαι, **piscis-is** (α.) = ψάρι. Τα ψάρια κρεμάστηκαν στις φτελιές (μετωνυμία αντί: στα δένδρα), δηλ. σαν να ήταν πουλιά, γιατί αντιστράφηκε η ίδια η φύση των πραγμάτων. **haereo-si-ēre**² = προσκολλώμαι, καρφώνομαι, **ulmus-i** = φτελιά (καραγάτσι), **columba-ae** = περιστέρι. Ο Οράτιος αναφέρεται μετωνυμικά πάλι, στο γένος (columbae), αλλά εννοεί το είδος (= τα πουλιά του δάσους). **omne pecus**: εννοεί **omnis generis belluas marinas**.ⁱ Το κοπάδι του Πρωτέαⁱⁱ κανονικά βρισκόταν κοντά στις ακτές, αλλά ο κατακλυσμός που ανέβασε τη στάθμη των νερών της θάλασσας τον ανάγκασε να το οδηγήσει στα όρη. Η σύνταξη του **ago** με τελικό απαρέμφατο (**visere**) φανερώνει σκοπό, **superjicio-eci-ectum-ēre**³ = λιμνάζω, πλημμυρίζω, **nato**¹ = κολυμπώ, **pavidus-a-um** = δειλός, **damma-ae** = ελάφι, ζαρκάδι, **aequor-ōris** (ουδ.) = πέλαγος, θάλασσα, επιφάνεια της θάλασσας, **flavom**: αρχαϊκός τύπος αντί **flavum**. Οι Λατίνοι ποιητές συχνά χαρακτηρίζουν τον Τίβερη με το επίθετο **flavus**: ξανθός κατ' ευφημισμόν αντί του κυριολεκτικού **limosus**: λασπώδης. Η λάσπη της κοίτης του Τίβερη βάφει μόνιμα τα νερά του με θολό κιτρινωπό χρώμα, **retorqueo-rsi-rsum-ēre**³ = στρέφω πίσω, αναστρέφω, **litus-ōris** (ουδ.) = ακτή, παραλία, **violenter** (επιρρ.) = βιαίως, ορμητικά, **unda-ae** = κύμα, **dejicio-eci-ectum-ēre**³ = καταρρίπτω, κατακρημνίζω, καταβάλλω, **Vesta-ae** = Εστία, **monumenta regis**: τα μνημεία του βασιλιά Νουμά (βασιλείος οίκος και ο ναός της Εστίας). **Monumenta** λέγονταν όλα τα δημόσια οικοδομήματα.

Illia-ae = Ιλία (ή Ρέα Σύλβια). Ήταν Εστίας παρθένος, αλλά απέκτησε από τον Άρη τους δίδυμους αδελφούς Ρωμύλο και Ρώμο. Ο θεός της, ο βασιλιάς της Άλβας Αμούλιος, την έρριξε στον ποταμό Τίβερη, ο οποίος την έσωσε και την πήρε σύζυγό του. **nimum** (επίρρ.) = πολύ, υπερβολικά, **ultor-oris** (α.) = τιμωρός, εκδικητής, **vagus-a-um** = περιπλανώμενος, **jacto-avi-atum-āre**¹ = καυχέμαι, **queror-stus sum-i**³ = οδύρομαι, θρηνώ, **sinister-a-um** (επίθ. β' κλ.) = αριστερός, δυσμενής, **labor-psus sum-i** (αποθ. 1^{ης} συζ.) = γλιστρώ, **ripa-ae** = όχθη, **probo**¹ = επιδοκιμάζω, **uxorius-a-um** = γυναικείος, δούλος της γυναίκας· έτσι λέγονταν ο ποταμός Τίβερης, γιατί βρισκόταν υπό την εξουσία της γυναίκας του, **amnis-is** (α.) = ποταμός, ρεύμα, **Juppiter** ή **Jupiter-Jovis** (α.) = Ζευς.

i. **Πρωτέας** = θαλάσσιος θεός στην περιοχή της Αιγύπτου όπου είχε και το κοπάδι του από φώκιες.

ii. **bellua marina** = θαλασσινά κτήνη.

Στίχοι 21-40

civis: αιτ. πληθ., υποκ. του **acuisse** (ενν. ως συμπλήρωμα: **contra civis**). Για πρώτη φορά σ' αυτή την ωδή ο ποιητής αναφέρεται στους εμφύλιους πολέμους, **acuo-ui-utum-ēre**³ = ακονίζω, ορμώ, **ferrum-i** = σίδηρος, **pereo-ii(ivi)-itum-īre**⁴ = χάνομαι, καταστρέφομαι, πεθαίνω, **vitium-ii** = ελάττωμα, σφάλμα, **parens-ntis** (α.+θ.), **parentes-um** (πληθ.) = γονεύς, γονείς, **juventus-ūtis** (θ.) = νεολαία, **rarus-a-um** = αραιός, λίγος, **divus-a-um** = θεός, **ruo rui, rutum, ēre**³ = καταπίπτω, καταρρέω, πίπτω, **imperium-ii** = εξουσία, πρόσταγμα, χώρα, **pars-rtis** (θ.) = μέρος, τόπος, έργο, **partes** (πληθ.) = **munus** = το έργο, το καθήκον, **scelus-ēris**¹ (ουδ.) = έγκλημα, ανοσιούργημα, κακούργημα, **expio**¹ = εξαγνίζω, επανορθώνω, ανορθώνω, **expiandi** (= να καθαρίσει το **άγος**, όχι τόσο με την τιμωρία των ενόχων, όσο με καθαρμούς και με την αποκατάσταση της ειρήνης), **prex-cis** (θ.) = δέηση, παράκληση, ευχή, (**preces-um**, πληθ.), **fatigo**¹ = καταπονώ, κουράζω, τλαιπωρώ, καταβάλλω, **precor-atus sum-āri**¹ = ικετεύω, παρακαλώ, **tandem** (επίρρ.) = βεβαίως, τέλος, **nubes-is** (θ.) = νεφέλη, νέφος, **umerus-i** = ώμος, ράχη, **amicio-cui κ' ixi-ictum-ire**⁴ = περιβάλλω, καλύπτω // ενδύω (**amictus-a-um** = περιβεβλημένος, περιτυλιγμένος), **augur-uris** (α. avis-gero) = οιωνοσκόπος // προφήτης, μάντης, **candeo-ui-ēre**² = λάμπω, **sive** (σύνδ. si-ve) = είτε, **malo-malui-malle**³ = προτιμώ, **ridens-ntis** (μτχ. του rideo) = χαμογελαστός, **Erycina-ae** = Αφροδίτη, μητέρα του Αινεία. Η ονομασία από το βουνό Eryx (Erice σήμ.) στο Β.Δ. άκρο Σικελίας: στην κορυφή του υπήρχε ναός της θεάς, **volō**¹ = πετώ, **Jocus-i** = ακόλουθος της Αφροδίτης // τα ερωτικά παιχνίδια, **Cupido-īnis** (θ.) = Έρως (θεός) πόθος, **nepos-otis** (α.) = απόγονος, εγγονός, ανεψιός, **auctor-ōris** (αρ. και θ.) = δημιουργός // γεννήτορας, αρχηγός: εδώ **auctor** (ενν. generis), **respicio-spexi-spectum-ēre**³ = βλέπω, παρατηρώ, φροντίζω, **neglego-exi-lectum-ēre**³ = αρνούμαι, αμελώ, αδιαφορώ (κ' **negligo**) **neglectus-a-um** = παραμελημένος, **heu!** (επιφών.) = αλίμονο, **nimis** (επίρρ.) = πολύ, υπερβολικά, **satiatus-a-um**: μτχ. του (satio¹) = κορεσμένος, χορτασμένος, **ludus-i** = αγώνας, μάχη, παιχνίδι, **clamor-oris** (α.) = βοή, κραυγή, **galea-ae** = περικεφαλαία, **acer-cris-cre** = δριμύς, οξύς, ισχυρός, **Marsi-orum** (α.) = Μαρσοί ή Μάρσοι (έθνος της Ιταλίας), **pedes-itis** (α.) = πεζός, **Marsipedites** (= Μαρσοί πεζοί): ήταν γενναίοι στρατιώτες που κατάγονταν από ορεινά χωριά της Ιταλίας, **cruentus-a-um** = αιμόφυρτος, αιμοχαρής, **vultus-us** (α., δ' κλ.) = όψη, πρόσωπο, βλέμμα, **hostis-is** (α. και θ.) = εχθρός, προδότης.

Στίχοι 41-52

mutō¹ = μεταβάλλω, τροποποιώ, αλλάσσω, **juvenis-is** (α.) = νεανίας, νέος, **ales-itis** (επιθ.) = φτερωτός, **alma-ae** = σεβαστή (almus-a-um).
serus-a-um = βραδύς, αργός (**serus**: επίρρ. = αργά), **caelum-i** = ουρανός.

i. **scelus**: άγος (Η αναφορά στον φόνο του Καίσαρα και τους εμφύλιους πολέμους εξαιτίας του).

imitor-atus sum-āri¹ = μιμούμαι, ακολουθώ, **patior-passus sum-pati** (αποθ. 3^{ης} συζ.) = υποφέρω, πάσχω, υπομένω, επιτρέπω, ανέχομαι, **ultor-ōris** (α.) = εκδικητής, **laetus-a-um** = εύθυμος, περιχαρής, άφθονος, **intersum, fui, esse** = βρίσκομαι ανάμεσα, είμαι παρών, **neve** ή **neu** (σύνδ.) = μήτε, ούτε, **iniquus-a-um** = άνισος, εξοργισμένος, άδικος, **ocior-ocissimus** (χωρίς θετικό) = πιο γρήγορος, **aura-ae** = αύρα, πνοή, άνεμος, **tollo-sustuli-sublatum-ēre**³ = σηκώνω, υψώνω, **potius-potissimum** (επίρρ. χωρίς θετικό) = περισσότερο, **equito**¹ = ιππεύω, **inultus-a-um** = ατιμώρητος, **sino-sivi-situm-ēre**³ = αφήνω, **Medus-i** (α.) = Μήδος. Ο Οράτιος εννοεί τους Πάρθους, μεγάλο εξωτερικό εχθρό της Ρώμης, **ames**: πρόκειται για “ελληνισμό”, αντί: **placeat** (ή **libeat**). Το ρήμα συντάσσεται με δύο αντικείμενα, το **triumphos** και το απρμφ. **dici**.

Pater atque princeps: Τα δύο ονόματα είναι τιμητικές επωνυμίες που τις αποδίδει ο Οράτιος στον Οκταβιανό.

ΜΕΤΡΟ

Σαπφική στροφή. Αποτελείται από 3 στίχους **Σαπφικούς ελάσσονες**: (´υ´´-, ´υυ´-, υ´υ) και έναν **Αδώνιο**: (´υυ´υ).

Η δολοφονία του Ιούλιου Καίσαρα, πίνακας του Vincenzo Camuccini, 1804-1805.